

Б Р У Н О
ШУЛЬЦ

САНАТОРІЙ
ПІД КЛЕПСИДРОЮ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2023

КНИГА

I

Називаю її просто Книгою, без жодних визначень та епітетів, і в цій стриманості й обмеженості є безпорадне зітхання, мовчазна капітуляція перед небайдужістю трансцендентного, адже ж жодне слово, жодний натяк не може засяяти, запахнути, переїняти тим дрожем перестрашу, передчуттям тієї речі без назви, найперший присмак якої на кінчику язика перевершує усі ступені нашого захоплення. Тож до чого тут пафос прикметників і помпезність епітетів перед цією річчю без міри, перед цією розкішшю без ліку. У всякому разі читач, той справжній читач, на якого розраховує цей роман, зрозуміє, коли я загляну йому глибоко в очі і на самому дні засіяю цим сямом. У цьому короткому й сильному погляді, у скороминушому потискові руки він вловить, перейме, впізнає — і заплющить очі від захоплення від такої глибокої рецепції. Бо під столом, який нас розділяє, чи ж не всі ми таємно тримаємось за руки?

Книга... Десь на зорі дитинства, на першому до-
світку життя горизонт сяяв від її лагідного світла.
Лежала вона на письмовому столі батька, а батько,
тихо в ній занурений, терпляче розтирав наслиненим
пальцем краї тих перебиванок, аж доки чистий па-
пір не починав імлитися, мутніти, грати блаженним
передчуттям і несподівано відшаровуватися клаптя-
ми тоненького паперу, відкриваючи краєчок, який
вигравав усіма барвами, як ока пір'я павичів, а по-
гляд, мліючи, сходив у незайманий світанок божих
кольорів, у чудодійну мокроту найчистіших лазурів.

О, те спадання полуди, о, це вторгнення блиску, о,
блаженна весно, о, батьку...

Іноді батько вставав від Книги й відходив. Тоді
я залишався з нею сам на сам, і вітер йшов її сторін-
ками, і вставали образи.

І коли вітер тихо перегортав ці аркуші, вивіваючи
кольори й фігури, колонами її тексту пробігав дрозд,
випускаючи з-під літер ключі ластівок та жайворів.
Ось так, сторінка за сторінкою, відлітала, розсипаю-
чись, і лагідно входила в краєвид, виповнюючи його
кольорами. Іноді вона спала, і вітер тихенько роздму-
хував її, як рожу столисту, і розкривав листочки, пе-
люстка за пелюсткою, повіку під повікою, усі сліпі,
оксамитові й посулі, приховуючи на самому дні суть

свою — лазурову зіницю, павиний стрижень, крикливе гніздо колібрі.

Це було дуже давно. Матері тоді ще не було. Я проводив свої дні наодинці з батьком у нашій кімнаті, тоді великій, як світ.

Призматичні кришталіки, що звисали з лампи, наповнили кімнату розсіяними кольорами, веселкою, розприсканою по усіх кутах, і коли лампа оберталася на своїх ланцюгах, по всій кімнаті мандрували фрагменти веселки, наче сфери семи планет переміщаючись одна через одну. Я любив ставати між ногами в батька, обхоплюючи їх з обох боків, як колони. Іноді він писав листи. Я сидів на письмовому столі і з захватом слідкував за закрутасами підпису, витіюватими й дивовижними, як трелі колоратурного співака. У шпалерах пуп'янками розцвітали посмішки, прокльовувались очі, беркицялись витівки. Щоб розважити мене, батько з довгої соломинки у веселковий простір пускав мильні бульбашки. Вони відскакували від стін і розтріскувалися, залишаючи в повітрі свої кольори.

Потім прийшла мати, і та, раніша, світла ідилія закінчилася. Спокушений пестощами матері, я забув про батька, моє життя покотилося новим, іншим шляхом, без свят і без чудес, і, можливо, я б назавжди забув про Книгу, якби не ця ніч і той сон.

II

Одного разу я прокинувся у темному зимовому світанку — під завалами темряви глибоко внизу жевріла похмура зоря, — і все ще під повіками затримуючи рій туманних фігур і знаків, я почав неясно й заплутано марити, серед туги і марного жалю, про стару загублену Книгу.

Ніхто мене не зрозумів, і, роздратований цією тупістю, я почав наполегливо надокучати й діямати батьків у нетерпінні та гарячці.

Босоніж і в сорочці я, тремтячи від збудження, перевернув батькову бібліотеку і, розчарований, гнівний, безпорадно описав перед приголомшеною аудиторією ту неописанну річ, з якою жодне слово, жоден образ, намальований тремтячим видовженим пальцем, не може зрівнятись. Я виснажувався до решти у плутанині й суперечностях стосунків і плакав з безсилового розпачу.

Вони стояли наді мною безпорадні й розгублені, засоромлені своїм безсиллям. У глибині душі вони не були без вини. Моя нетерплячість, мій тон вимоги, нетерплячий і повний гніву, надавали мені вигляд слушності, перевагу добре обґрунтованої претензії.

Вони прибігали з різними книгами і впихали їх мені в руки. Я обурено їх відкидав.

Одну з них, товстий і важкий фоліант, мій батько знову й знову підсував мені з боязким заохоченням. Я відкрив її. Була це Біблія. На її сторінках я угледів величезне переселення тварин, що пливли гостинцями й стежками, розгалужене походами далекою країною, побачив небо в ключах все та в лопотінні, величезну обернену піраміду, якої далека вершина торкалася Ковчега.

Я звів на батька очі, повні докору: — Ти знаєш, батьку, — волав я, — ти добре знаєш, не крийся, не викручуйсь! Та книга зрадила тебе. Чому даєш мені цей спотворений апокриф, тисячну копію, нездалу підробку? Де ти подів Книгу?

Батько відвів погляд.

III

Минули тижні, і збурення моє опало й вляглося, але образ Книги продовжував горіти в моїй душі яскравим полум'ям, великий, сповнений шелесту Кодекс, розбурхана Біблія, сторінками якої йшов вітер, плюндруючи її, ніби величезну рожу, що розсапається.

Батько, бачачи мене спокійнішим, одного разу обережно наблизився до мене й сказав тоном лагідної пропозиції: — По суті, існують лише книги. Книга — це міф, у який ми віримо, поки молоді, але з плином літ перестаємо трактувати її серйозно. — Вже тоді я мав інше переконання, я знав, що Книга — це постулат, це — завдання. На своїх плечах я відчув тягар великого посланництва. Я не відповів нічого, сповнений погорди та затятої похмурої пихи.

Оскільки на той час я вже володів цим клаптиком книжки, тими жалюгідними залишками, які дивний випадок долі підкинув мені в руки. Я турботливо приховував свій скарб від усіх очей, вболіваючи над глибоким занепадом цієї книги, задля порятунку решток якої я б не міг прихилити нічийого співчуття. Сталося це так.

Якогось дня цієї зими я застав Аделю за прибиранням, зі щіткою в руках — вона сперлась на конторку, на якій лежало якесь порване шпаргалля. Я схилився через її плече не стільки з цікавості, скільки знову сп'яніти від запаху її тіла, чий молодий чар нещодавно відкрився моїм почуттям.

— Поглянь, — говорила вона, без протесту зносячи моє притуляння, — чи можливо, щоб комусь виросло волосся до землі? Я б хотіла таке мати.

Зміст

Книга	3
Геніальна епоха	33
Весна	56
Липнева ніч	191
Мій батько вступає в пожежну команду	205
Друга осінь	219
Мертвий сезон	228
Санаторій під клепсидрою	262
Додо	324
Едзьо	342
Пенсіонер	360
Самотність	393
Остання втеча батька	399